

Sayı : 4

Yıl : 1988

MARMARA ÜNİVERSİTESİ FEN - EDEBİYAT FAKÜLTESİ

TÜRKLÜK ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

İstanbul - 1989

EVLIYA ÇELEBİ'NİN NAKLETTİĞİ EFSANELERİN TÜRK EFSANELERİ İÇİNDEKİ YERİ

Saim SAKAOĞLU*

Evliya Çelebi halk kültürümüzün hemen bütün dallarında az veya çok olmak üzere örnekler vermiş, yüzyılının insanını peşine takıp götürün inanimadan âdete, efsaneden halk hekimliğine kadar nicelerini bize ulaştırmıştır. Onun naklettiği efsaneler çok zengin bir kadro teşkil etmektedir. Bunlar arasında bugün bile anlatılanlar olduğu gibi, artık unutulmuş veya günümüze kadar gelememiş olanlar da vardır. Belki de bazıları hâlâ derlenecekleri günü beklemektedir.

Seyahatname'yi bu açıdan ele alırsak başlıbaşına bir efsane külliyatı meydana getirecek zenginlikte olduğunu göreceğiz. Sayıca ve çeşitçe oldukça büyük bir miktara ulaşan bu anlatımların hepsini değil, orijinallik gösteren bazılarını ele almak suretiyle eseri ve yazarının bu konudaki hassasiyetini ortaya koymağa çalışacağız. Çelebi'nin hadiseler karşısındaki tavır ile efsanelerin inandırıcılık vasfı bir arada ele alınınca yabancı olmadığımız bir hayal âlemine daldığımız kolayca anlaşılacaktır. Çünkü, efsanelerdeki inanma sistemi ile kediye havada donduran Çelebi'nin mantığı arasında esaslı hiç bir fark yoktur.

Çok geniş bir coğrafyayı dolaşan Çelebi'nin naklettiği yüzlerce efsaneyi böyle bir tebliğin içinde ele almak elbette mümkün olamayacaktır. Biz, sadece bir ilimiz ve yakın çevresi ile ilgili 30'dan fazla efsaneden birkaç örneği seçerek onları incelememizin konusu olarak ele alacağız. Örneklerimizi değişik türlerden seçmeye bilhassa dikkat ettiğimizi ifade etmek isteriz.

Efsane terimini klasik sözlüklerin tariflerinin yanında bir de folklor ve halk edebiyatı sözlüklerinin tarifi vardır. Biz, ikincisinden yola çıkarak değerlendirmemizi yapacağız. Bir halk edebiyatı terimi olarak efsane nedir, sorusuna kısaca cevap vererek meselemizin az da olsa uzağında olan dincecilerimizi aydınlatmağa çalışacağız.

* Prof. Dr. Selçuk üniversitesi Eğitim Fakültesi

Alman dilci ve halk edebiyat araştırmacıları Grimm Kardeşler'den beri ortaya konulan tariflerde temel düşünce, efsanenin "zamana ve mekâna bağlı olarak belli şahıslar ve hadiseler hakkında anlatılmış hikâyeler" şeklinde ortaya konulmuştur; anlatılanın inandırıcılık vasfı vardır ve efsanenin konusu bazen insan zihninin sınırlarını zorlayabilmektedir. Bu konuda Max Lüthi, Kenneth ve Mary Clarke, Carl-Herman Tillhagen, Robert A. Georges'ın söylediklerinin ortak noktaları, bizim yukarıda söylediklerimizle hemen hemen aynıdır ¹.

Günümüzde efsane teriminin içine aldığı hikâyelerin konuları oldukça genişlemiştir. Menkabeler, açıklayıcı hikâyeler, yer adlarının hikâyesi, sevda hikâyeleri, kahramanlık hikâyeleri, vs. hep motifleri veya yapıları açısından efsanenin sınırları içinde yer almaktadır.

Çelebi'nin naklettiği efsanelerin büyük bir bölümünün benzerlerini değişik bölgelerimizde görebilmekteyiz. Efsanelerimizin içinde motif olarak en yaygın olanı, "taş kesilme" veya "taşa dönüşme" diye adlandırdığımız motiftir. Çelebi de, böyle bir efsaneyi bizlere vermektedir.

1. Taş Kesilen Kuş

I. Murad (Hudavendigâr/1360-1389)'ın doğanlarından biri bir kemerin üzerine konar. Murad Han, doğanını ne kadar çağırır ise bir türlü yanına getiremez. Gayretlerinin boşa gideceğini, kuşun gelme ihtimalinin olmadığını anlayan Sultan şöyle der:

"Kaskatı kal!"

Allah'ın emriyle o doğan kemerin üzerinde taş olup kalır.

Çelebi'nin devrinde de bu doğanın taş olmuş şekli mevcutmuş ².

Bu efsanenin anatemi söz dinlemeyen kuşun sahibinin bedduası neticesinde taş kesilmesidir. Bu efsane tipi, bugüne kadar örneğini tesbit edemediğimiz bir tiptir; bu açıdan son derece ilgi çekicidir.

Efsanelerde sadece kuşların veya hayvanların taş kesilmesi motifine yer verenlerine azda olsa rastlanılır; insanlarla birlikte taş kesilenleri ise daha sık görülür. Bu kuş efsanesinin yapısında görülen en mühim nokta, taş kesilenin beddua neticesinde bu şekle girmesidir. Zaten taş kesilmenin başlıca iki sebebinden biri cezalandırma'dır. Diğeri ise zor durumdan kurtulma isteğidir. Buradaki taş kesilme doğan'ın cezalandırılması şeklindedir.

¹ Saim Sakoğlu, *Anadolu-Türk Efsanelerinde Taş Kesilme Motifi ve Bu Efsanelerin Tıp Katalogu*. Ankara 1980, 4-6.

² Mehmed Zillî Oğlu Evliya Çelebi, *Seyahatname*, üçüncü kitap. İstanbul, 1970. (Zuhuri Danışma yayını), 17-18.

Efsanenin tarifi ile ilgili ifademizde belli şahıslar ve hadiseler hakkında söylendiğini kaydetmiştik. Burada efsaneye inandırıcılık kazandıran husus, I. Murad'ın hadisenin başlıca kahramanı olarak karşımıza çıkarılmasıdır. Ancak I. Murad'ın yerine bir başka şahsın, hatta kim olduğunu bilemediğimiz birinin konulması bile hikâyemizin efsane olmasını ortadan kaldırmayacaktır. Efsanenin şahsa bağlanması onun sadece inandırıcılığını sağlayacaktır. Hikâyemizin efsane vasfını kaybetmesi, sadece taş kesilmenin ortadan kaldırılmasıyla mümkün olacağı için, şahsın yanında, taş kesilenin de değiştirilmesi neticeye tesir etmeyecektir.

Bu efsane için son olarak şunları söyleyebiliriz: Çelebi, belki de okuyanlara bir kolaylık olmak, hikâyemize değişik bir hava vermek için doğanın sahibini I. Murad olarak görmek istemiştir. Bir diğer husus da Çelebi'nin bu taş kesilmiş kuşun yeni şeklini görmüş olmasıdır. Bu da, o yıllarda Bursa'daki kemerin bir yerinde kuş heykelinin veya kabartmasının bulunmasıyla ilgilidir. Mersin'deki iki heykele, taş kesilen iki sevgilinin efsanesinin bağlanması³, vaktiyle Aydın Hükümet Konağı'nın önünde bulunan iki heykele, taş kesilen iki yalancı şahidin efsanesinin⁴ bağlanması bu konuda bizi desteklemektedir.

Bu tipin yeryüzündeki en ilgi çekici örneği ise Hindistan'da tespit edilmiştir: Taş kesilmiş ormandaki bir kuş okla delinmiş bir şekilde taşlaşmış vaziyette havada asılı durmaktadır⁵.

Çelebi'deki Bursa efsanelerinin en ünlüsü, hemen hepimizin birkaç örneğini hatırlayabileceğimiz zenginliğe sahip olan "kaplıca-çermik-ılıca" efsanesidir. Yurdumuzdaki her şifalı su için benzer bir hikâyenin anlatıldığını söylemekte hiç bir mahzur görmüyoruz. Vereceğimiz örnek metin, sizlerin de bu hikayeyi hatırlamanıza vesile olacaktır kanaatindeyiz.

2. Cihannumâ Kaplıcaları

Bursa ve çevresini de idaresi altında bulunduran Madyan oğlu Yanko zamanında yapıldığı Çelebi tarafından kaydedilen kaplıcanın hikâyesi, son derece yaygın bir motif üzerine kurulmuştur. Yanko'nun kızı Eleni uyuz hastalığına yakalanır. Kaş ve kirpiği dökülüp cüzzamlılara benzemeye başlar. Hekimler deva bulama-

³ Saim Sakaoğlu, *101 Anadolu Efsanesi*. İstanbul 1976, 29-30.

⁴ Sakaoğlu 1980, 131, nr. 188.

⁵ Stith Thompson-Jonas Balys, *The Oral Tales of India*. Bloomington (ABD) 1958, motif: X, 1741.3

yınca hava değişikliği için bu dağlık bölgeye gönderilir. Kız buralarda gezerken rastladığı ılıca suyundan içer. Eleni'nin uyuzları birkaç gün içinde iyileşmeğe başlayınca her gün gider. Babasının adamları kızın iyileştiğini görünce haber verirler; o da gelir. Buraya altı kubbeli bir kaplıca yaptırır. Bunun iki kubbesi Çelebi'nin zamanında mevcut imiş⁶.

Bu efsanenin anatemi, umut kesilen bir hastanın, tesadüfen içtiği şifalı su ile iyileşmesidir. Çok yaygın olan bu efsane tipinde, Çelebi'nin eksik olarak tespit ettiği bir husus vardır. Kızlar, babaları veya yakınları tarafından hava değişiminden daha çok ölüme terk edilmek için gönderilirler. Çelebi'de yer almayan diğer bir husus, ölüme terkedilen kızın, bu sular-
dan içen veya suda yıkanan ve daha çok kurt, tilki, köpek olarak bildirilen uyuz bir hayvanın iyileşmesidir.

Kastamonu ilimizdeki Yabanâbâd kaplıcalarının, uyuz kurtların yıkanıp iyileştiğini gören bir kel kızın da aynı kaynakta yıkanması neticesinde iyileşmesi üzerine yapıldığı anlatılır. Hatta, anlatıcılar bu kaplıcaların yapılmasına vesile olan ilk kurda ulu birisi gözüyle bakarlar ve onun için, "Peygamberlerdendi" ifadesini kullanırlar⁷.

Bergama-İzmir yolu üzerinde, halkın Tabaklar Ilıcası veya Güzellik Ilıcası diye adlandırdığı ılıcanın hikâyesi de benzer şekildedir. Buradaki fark, suda yıkanıp güzelleşen çoban kızının her hangi bir hastalığa yakalanmamış olmasıdır. O, kuzuları olatırken eğlenmek amacıyla suda yıkanmaktadır⁸.

Yurdumuzun ünlü kaplıcalarından biri olan, Afyonkarahisar-Kütahya demiryolu üzerinde bulunan Gazlıgöl Kaplıcaları için de benzer bir hikâye anlatılır. Burada, vücudunu çibanlar kaplayan bir kral kızının gezmeğe gittiği yerdeki suya girerek yıkanması ve iyi olması dile getirilmektedir⁹.

Kırşehir'in on beş kilometre batısındaki Karakurt Kaplıcası için de aynı efsane anlatılır. Oradaki çocuk erkektir ve uyuza yakalanmıştır¹⁰.

⁶ *Seyahatname* III, 69-70.

⁷ Hasan Fehmi (Turgal), "Anadolu'da Bozkurt Efsanesi", *Halk Bilgisi Haberleri*, 1 (1), Teşrinsani 1929, 2-4.

⁸ Eflâtun Cem Güney, "Folklor Kütahyası", *Ülkü* II, 10 (118), Ağustos 1946, 12-13.

⁹ İrfan Ünver Nasrattunoğlu, *Afyonkarahisar Efsaneleri*. Ankara 1973, 5-7.

¹⁰ Mehmet Önder, *Anadolu Efsaneleri*. Ankara 1964, 101-102.

1969 yılında ziyaret ettiğimiz Tokat'ın Sulusaray bucağındaki kaplıcalar için de, kasaba halkının benzer hikâyeler anlattığını yeri gelmişken hatırlatmak isteriz.

Çelebi'de görülen eksiklik, efsaneyi anlatandan mı kaynaklanıyor, bilemiyoruz. Belki de bu efsane üç yüz yıl evvel bu şekilde anlatılıyordu. Diğer bir husus da, anlatıcıların, bilhassa kadın olanları masal ve hikâyelerde daha çok kadın kahramanları sıkıntılı hallerde görmek istememeleridir. "Ölüme terkedilme" motifinin ihmal edilmesini bu sebebe bağlayabiliriz.

Çelebi'de benzer ifadelerle tanıtılan pek çok şifalı suyun yer aldığı görülür. Bazılarında sadece hangi hastalıklara iyi geldiği kaydedilmiştir: Hasankalesi ve Eskişehir ılıcalarının uyuz ve cüzzam hastalıklarına¹¹, Ladik ılıcasının alaca ve cüzzam hastalıklarına¹² iyi gelmesinin ifade edilmesi gibi.

Bu efsane için son olarak şunları söyleyebiliriz: Şifalı su ile sağlığa kavuşma motifi yaygındır; her ılıca-kaplıca için aynı efsanenin anlatılmasını tabii karşılamaktayız. Ancak, bazıları için efsanenin unutulup anlatılma sahasından çıktığını gözden uzak tutmamak gerekir. Bugün ancak yaşlılarla bazı meraklılar bu tür hikâyelere ilgi duymaktadır.

3. Asa Pınarı

Asa Pınarı ziyaret yeri, Bursa'nın dışında ve doğusunda, yarım saatlik mesafededir. Uludağ'ın eteğinde, kestanelik ormanının içinde bir hayat pınarı gibi akıp giden bu suyun efsanesi şöyledir: Emir Sultan, ferahlık verici bu yere gelince abdest tazelemek ister. Etrafta su olmadığı için elindeki asasıyla yere dürter, hemen oradan bir pınar, safâ pınarı akmağa başlar. Bu suya "Asa Pınarı" denilmeğe başlanır¹³.

Bu efsanenin ana temi kerâmet gösterisidir. Buradaki kerâmet, toprağa batırılan bir bastonun yerinin pınar olarak ortaya çıkmasıdır. Bastonun yere batırılmasıyla su elde edilmesi motifini pek çok veliye bağlı olarak görmekteyiz. Ancak bunların çoğunda, su isteyip de elde edememe neticesinde bastonun yere saplanması söz konusudur.

¹¹ *Seyahatname III*, 220 ve *Seyahatname IV*, 207.

¹² *Seyahatname III*, 90.

¹³ *Seyahatname III*, 30.

Horasan Erlerinden Keçeci Baba, Anadolu'ya gelişinde kendisine bir mekân seçmek ister. Fırlattığı değneğini takip ederek Tokat'ın Erbaa ilçesine bağlı Kozlu bucağının Keçeli köyüne kadar gelir. Buralarda bir gayrimüslim köyü vardır. Horasan erinin su isteği bu köyde ters bir cevap alınca o da bastonunu yere saplar; oradan su fişkırmaya başlar¹⁴.

Anadolu'daki bazı pınarlar için bu tür hikâyeler anlatılır. Çelebi'deki hikâye ile diğer hikâyeler arasında hiç bir fark yoktur. Daima ulu zatların himmetiyle sular fişkırpıp pınarlar ortaya çıkmaktadır.

Başka bir efsane grubunda da su fişkırması motifine rastlanırsa da, bunların fonksiyonları biraz farklıdır. Dağ başında susuz kalanlar (düğün alayları, çobanlar, köylüler, vs.) dua edip adakta bulunarak suya kavuşurlar. Bu arada ortaya pınarlar veya su birikintileri çıkar. Ancak suya kavuşanlar, adaklarını hileli bir şekilde yerine getirdikleri için taş kesilirler¹⁵.

Bu efsane için son olarak şunları söyleyebiliriz. Veli kerâmetine yer veren ve daha çok menkabe olarak adlandırılan bu tür efsaneler hemen daima bir suyun (pınar, göze, bulak, çeşme, vs.) ortaya çıkışının güzel birer hikâyesidir.

4. İzmit Adı

İzmit kalesi İstanbul Rumlarının elinden Orhan Gazi zamanında alınmıştır. Fetih sırasında zorluk çekildiği için Orhan Gazi, Rumların kaleyi tekrar alma arzusunu kırmak için bir kısmını yıktırmıştır. İşte bu kaleyi almak için görevlendirilen Koca Bey'e Sultan Orhan şöyle der:

"İznimdir, var git!"

İzmit adı böylece ortaya çıkmıştır. Bazıları da "İzmagit" veya "İzimkit" derlermiş¹⁶.

5. Kocaeli Adı

İzmit'in Fethinden sonra yoluna devam eden Koca Bey, Filipo vilâyetini de ele geçirir. Bu sebeple şehrin yeni adı Kocaeli şeklinde değiştirilir¹⁷.

¹⁴ Sakaoğlu 1976, 95-96.

¹⁵ Sakaoğlu 1980, 118-120.

¹⁶ *Seyahatname III*, 66.

¹⁷ *Seyahatname III*, 66.

6. Irgandı Köprüsü

Orhan Gazi'nin Bursa'yı fethi 1326 yılındandır. Sultan, o günlerde hamama gitmekte olan bir gazinin kendisine anlattığı bir hikâyeyi dinler: Gazi, bir köprünün altından geçerken, "Çıkayım mı?", "Varayım mı?" gibi sesler işitir. Gazi hemen kılıcını çekip sesin geldiği yere doğru sallamağa başlar. O yönden bir sandık gürleyerek meydana çıkar. Bu sırada yer ırgalanıp sallanmağa başlar. Hayrette kalan gazi iki yanına bakınca etrafının kıdafa altınları ile dolu olduğunu görür. Hemen koşup Orhan Gazi'ye haber verir. Sultan, bu altınların bir kısmını hayır işlerine sarf etmesini söyler. O da yaptırdığı köprüye bu adı verir¹⁸.

7. Dil İskelesi

Orhan Gazi zamanında (1324-1360) dünyayı dolaşan bir seyyah derviş varmış. Bu dervişin yolu bir gün iskelenin bulunduğu yere gelince gemicilere rica etmiş:

"Ey oğullar, beni karşı tarafa geçirin!"

Gemiciler ilgilenmemişler. Bunun üzerine derviş eteğine toprak doldurup denize doğru yürümüş:

"Biz Allah'ın emriyle karşıya böyle geçeriz."

diyerek eteğindeki toprakları denize dökmeğe başlarmış. Onun döktüğü topraklar denizde kara parçası olmağa başlamış. Böylece o, geminin ardı sıra yürür olmuş. Gemiciler bu hali görünce: "Aman sultanım, Boğaz'ı doldurup ekmeğimize mani olma. Sonra İstanbul'dan İzmit'e gemiciler geçemez olur, lutfet..." diye ricada bulunmuşlar. Derviş, on iki bin adım kadar gittikten sonra gemiye binmiş

Sırrı ortaya çıkan derviş, gemiden inince ruhunu teslim etmiş. Kabri Gebze'de, Dil İskelesi yakınında, "Del Baba Dede" diye bilinen yerde imiş¹⁹.

Bu dört efsanede yer alan dört adın açıklanması değişik şekillerde olmaktadır. İzmit adı, bir sözün bozulmuş şekline; Kocaeli adı bir insan adına; Irgandı Köprüsü bir harekete ve Dil İskelesi ise meydana gelen şekle bağlanmaktadır. Biz buna benzer açıklamaları gerek Seyahatname'de, gerek başka kaynaklarda sıkça görmekteyiz.

¹⁸ *Seyahatname III*, 28.

¹⁹ *Seyahatname III*, 68-69.

İzmit adında halk etimolojisinin çok güzel bir örneğini görmekteyiz. Ereğli-Eli eğri-Hereklea; Konya-Konya-İkonía; Giresun-Giresün Kerassonde üçlüleri bu tür adlandırmaların en güzel örnekleridir.

Kocaeli ilinin, Osmanlılar tarafından fethinden evvelki adının Filipo olduğu Çelebi tarafından zikredilmektedir. Bu tür kahramanların adlarıyla anılan yerleşme merkezlerimizin sayısı pek çoktur: Akçakoca, Karamürsel, Orhangazi, Seyitgazi, Yavuzeli, Gazipaşa, Kemalpaşa, Mustafakemalpaşa, Alifuatpaşa, Çetinkaya, vs. Günümüzde de, pek çok ünlü insanımızın doğum yerlerine kendi adlarının verildiği görülmektedir:

Aşık Zülâlî (Suskap/Posof-Kars)

Aşık Veysel (Sivrialan/Şarkışla-Sivas)

Nasreddin Hoca (Hortu/Sivrihisar-Eskişehir)

Irgandı Köprüsü'nün adının verilışı için bir harekete bağlı olduğunu söylemiştik. Yurdumuzdaki köprülerin bazılarının da mevki adından daha başka adlarla anıldığı bilmekteyiz: Görmeli Köprüsü, Ağa Köprüsü, Çobandede Köprüsü gibi.

İlkinde, çırağının yaptığı köprüyü beğenen ustasını, "Güzel olmuş, bunu herkes görmeli; adı 'Görmeli Köprüsü' olsun" demesi köprünün adının söze bağlanmasına vesile olmuştur²⁰. Ağa Köprüsü için söylenen efsanelerin sayısı oldukça fazladır. Köprünün, bir ağanın kızı dere üzerindeki ince bir çitten düşüp boğulması üzerine yaptırıldığı kuvvetle muhtemeldir. Diğer hikâyede işe hacca niyetlenen ağanın, köprü yaptırmağa ikna edildiği anlatılır²¹. Sonuncu köprümüzün adı, bir türlü tutturulmayan köprü ayaklarının bir çobanın işaret ettiği yerlerde tutmasıyla ilgilidir²².

Görüleceği üzere bütün köprüler farklı şekillerde adlandırılmıştır ki biz bunu tabii karşılıyoruz. Aynı adı taşıyan köprülerin bulunması çok nadirdir.

Dil İskelesi'nin adı, denizde meydana gelen şekle bağlanmıştır. Bu efsane, ancak deniz üzerinde bir dil'in bulunduğu yerlere bağlanabilir. Çanakkale Boğazı'ndaki Gelibolu ile Lapseki arasındaki bir burun, Silif-

²⁰ Sakaoğlu 1976, 83-84 (İçel-Mut)

²¹ Sakaoğlu 1976, 85-86 (Giresun-Espiye)

²² Sakaoğlu 1976, 87-88 (Erzurum-Pasinler)

ke'den Kıbrıs yönüne doğru uzanan İncekum Burnu böyle birer hikâyeye bağlanır. Bunlardan sonuncusunda da, tıpkı Dil İskelesi'nde olduğu gibi denizin içinde yürüyüp burnun meydana getirilişi anlatılmaktadır²³.

Bu dört efsane için son olarak şunları söyleyebiliriz. Anadolu'da, en geniş mânâsıyla yer adlarının konulması çok çeşitlilik göstermektedir. Türk insanının yerleştiği yeni yerlere kendine has usullerle ad koyması gayet tabiidir. Onlar bu işi yaparken halk etimolojisinden de geniş ölçüde faydalanmışlardır. Gerek yabancı adları benzer şekilde Türkçe olarak ifade etmeleri, gerek ses ve şekillerden hareketle birer ad bulmuş gibi olmaları bu faydalanmanın en güzel yollarıdır²⁴.

Buraya kadar dört başlık altında yer verdiğimiz yedi örnek efsanemizin, Anadolu'daki benzerleriyle yapılan mukayesede ne gibi neticelere ulaşılmıştır? Bunları birkaç ana başlık altında şöyle tesbit edebiliriz:

1. Seyahatnamedeki efsaneler Çelebi'nin hayatta olduğu yıllarda anlatılmaya devam eden efsaneler olup çoğu oldukça eski devirlere aittir. Kendi devri ile ilgili olanları varsa da sayıca daha azdır. Anadolu'daki benzerleri de en az Çelebimizin tesbit ettikleri kadar eskidir.

2. Efsanelerin bir kısmı hemen daima aynı şekilde kurulmuş, aynı motif ile örülmüştür. Bunda, Türk insanının ortak düşüncelerinin zaman ve mekâna sığmayıp her devirde var olduğunun izlerini görmekteyiz (Kaplıcalar, pınarlar, vs.).

3. Sadece bir şekil ve ad ile ilgili olanlarında da aynı ortak düşüncenin gayet açık izlerini görebilmekteyiz.

Netice olarak şunları söyleyebiliriz: Oğuz Kağan Destanı, Divânü Lügat-it Türk gibi temel eserlerimizde görebildiğimiz düşünce sistemi zamanla insanımızla birlikte Anadolu'ya da gelmiştir. En güzel örneklerini Çelebi'de bulabildiğimiz bu sistem bizimle ilgili her şekilde, her adda, her yerde bir örnek olarak, bir kalıp olarak bulundurulmuş ve daima kullanılmıştır. Bunun açık izlerini, Çelebi'den üç yüz yıl sonra bugün bile görmemiz mümkündür.

²³ Selma Aktan, *Hakiki Anadolu Efsaneleri*, ikinci kitap. Adana 1978, 49-50.

²⁴ Bkz. Zeynep Korkmaz, "Halk Etimolojisi ve Folklor", *I. Uluslararası Türk Folklor Kongresi Bildirileri I. cilt/Genel Konular*. Ankara 1976, 185-194.